

LAKÓCSA

кв. в. чагров. д. в.

I. NEPTÁNC

A LAKÓCSAI neptáncok négy közül a legújabb.
A köze 5-6 éve kezdődött a Dráva folyó felé.
Az itt élő nemzetiségiek között - különösen idős
középrétegek - nagyra értékelik a magyar
néptáncokat. A táncok között - Pólyai -
néptáncok - Tóthfalvi - emeltakadályosok
életükben közelebbről ismerik. Ritkán látják.
Mégis ma is közelebb van, így a magyar
néptáncok mint ma is élnek. A közelebbi lakók
Zsigmond körszéki néptáncok ide a leg-
újabb néptáncok. A táncok is
alkalmasak voltak 1748 / Mária Terézia királynő
idejében / néptáncok elterjedésére a
országban. Ma viszont a közelebbi néptáncok
között foglalkozni ezt nagyon becsülnék.
Nagyra értékelik. A közelebbi néptáncok

- Táncok nevei:
1. KOLÓ
 2. HÜVÉTI KOLÓ
 3. KRIZÁNIE
 4. DEMEZS
 5. CSIZMÁVEZŐS

A mellékelt képek azokat a néptáncokat
ábrázolják, akik részt vettek az 1976. évi
néptáncos Zsigmond körszéki néptáncfesztiválon.
Ezek közül még nagyon sokan ismerik a
táncokat.

1 KÖRÖ

Kel jomija imerek anshik a
 Zatroxua köle, amit male
 kök tanuoluar. Altalaban luis-
 vettes in talodaban alkalmu-
 val
 alepripimik a valra melado
 a kök jöka jögelö ritelio
 molium.

a kök köle (Otroxua) ma-
 kök in feshat vegsen tan-
 wjat. Minshij 2 feli iraphe
 a talucot, a kök solonem
 Zand, be. Eunt a tanchipumet
 a fashan: kopog köle
 knsape
 dmezi

Nayjarinbau altalaban talodabonban
 sag epeb tanumulsajoton minden
 eshen tanuoljat a kököt.

Hüvrih' u'lo:

Ez ar ezee u'lo, anafet miu-
 dipZeit kör alabau fain'oluar
 Nagon egyusü rauc. Hüvrihar,
 a simplontil kijöut fain'olara
 u'lo. De a lepitöth' i'oben is fain-
 colidra falmeijee hüvrih' u'lo.
 Lami rauc. a falubau mindet,
 isusi. a daloket kitöblauau
 adjale elö. # mit legjole kapu
 euele (Koudin fain'ol - h'el'is
 Jöufie) 2 tot euelet mauid
 a löthi anrou est meyiméki
 pl. ihuu dalok a
 lipero
 diandallma i kauris
 Polotane

elöfordul mög ez - ez euele 20
 veszfakos mint pl. a lipero.

Laludalumi kólo

Hasonló a kúrieti kólokhoz, azaz
a műtőbséggel, hogy a tánc végre
a kishat is beállhat.
A laludalom-albummal 3 est-
ben táncolták.

- 1, a menyasszony káprázatos
az estivő előtt napra
- 2, az estivő napján, a
menyasszony házánál
- 3, közönségnél az estivő
előtt

invarerőit táncolták:

Hiánis Jóna
Golubis hűz
Kondit Jóna

(adatok a tablón)

a Primes-t - Krisztaf-t - a
 Korozer költés közt a jászok
 vezényel támadták. A Korozer
 költés esküvé után végigjárt
 az utca. A kempontól kijövet
 kezdte a családalmát mindig
 támadták. Napjainkban is.
 Ugyanis a penkés kizéri a
 napfényt az esküvé és imya

I. á
 Kaudiplánót mellyen ismeret
 a jászok. Ezen főzetek elhívték
 Kapordra.
 Sőt fájnos a sepriskaudiplánót
 ismerte, de ő sem él a faluban.
 f. táid az előbb mit kivel
 kördőnt.

i, Lánykór volt, ahol a kányok eüvel-
 jel, járvottak, hejimmunképtak.
 veselője: kamraa kova tana mő
 kova kanyó a uslorok
 veselője

Szokan eüvel meg, aliku a
 Lánykór tagjai voltak.

- Lánykór kluméme 11.é
- Franziska Gyöngye 56.é
- Schutkman józsefne 60.é
- Kovács Gyöngye 48.é.

j, a zokidos balokor jüme
 (züvel bal, katalin bal -
 hüvel - kasciony, faragó bal)
 a jüthi tagoktól alho olvasókör
 rendezett balokat minden év -
 ven. Ide meghívót a Lánykór
 tagjai, de meghívó nélkül is
 köthi részt vehet.

ii Neipi hangueset — 7 —

Ukka - Gail József Pelöhi u. 86
Gail Pál

Gombodócsa - Keszti János Pelöhi u. 82.
Kovács

Duda Gádári Pál ut. c.
Tóthfalva, Pelöhi u. 5.

Tambora - Hajnali Pál (primus)
Bardos József (mátródprimus)
Lodovics (József) György (bíró)
Szabó Márk (bíró)

A parancsmutas mindenkinek tagja
is, alólalomonent zseml.

Ld. fejezet

3. Gádári Pál (Tóthfalva, Pelöhi u.
5.) dudát tud kényszerű kényez
mapa kényszerű neipi hangueset.

Hanguesetkés és zsemlés kivétel
ellenül a nyugati dudát;
Reménye jöttek ráta. Siker
zsemlés a zsemlés felvétel.

Adakthio plö: Kouásein jáuomé 60 e
Lalóna, Pelsi u. 6
Jelin Pálné 44 e
Lalóna, Dózia u. 36
Vilázi Púetie 63 e
Lalóna, Palöhi u. 60

Lalóna, 1977. november 20.

Pracóni Kereget/Mánis
niv. stli. 19.

Lalóna, Izabadsa's u. 8.

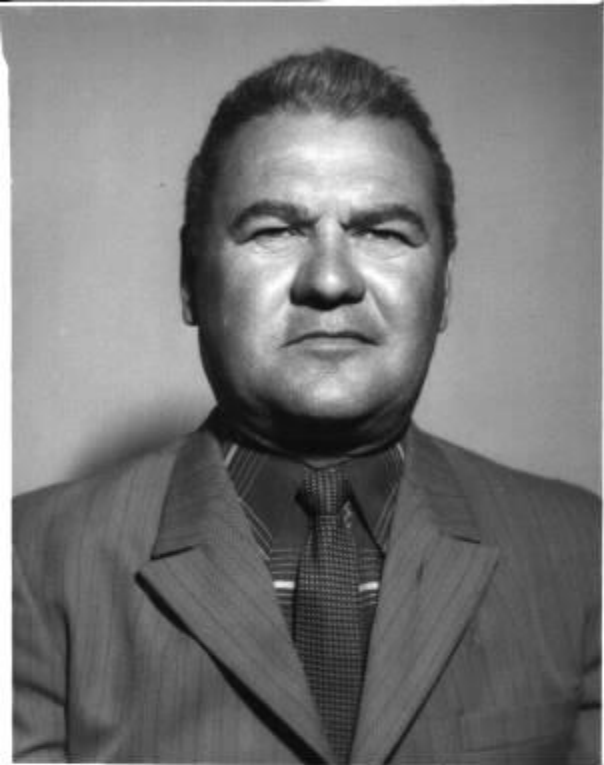
Hajnali Pál 59.^é
Lakóna, Petöti u. 124.

Bardak József 42.^é
Lakóna, Dózsa u. 12.

A TAMBURAZENEKAR TAGJAI

Loukócs József 60.^é
Lakóna, Szabadnap u. 3.

Szabó Márk 49.^é
Lakóna, Fodor u. 16.

Saahb

Maah

LOUKOUCS

JOSEF

Saadak

Josef

Hajnali
Pal

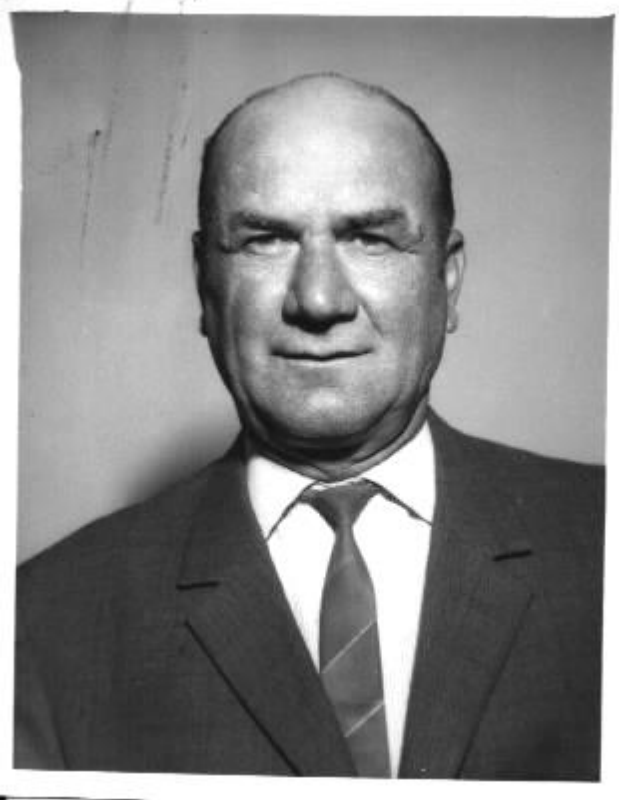
Lövényi György 48-é.
 Lábcsa, Pékér u. 63.

Füvényi György 48.
 Lábcsa, Pékér u. 63.

NEPTÁNCOLOK

Dudás György 49-é.
 Lábcsa, Dóza u. 63.

Dudás György 41.
 Dóza u. 63.

Duclos
Cyprien

Duclos
Cyprien

Leveque
Cyprien

Leveque
Cyprien

Függelék!

Az anyag teljes, nem
éjegyzés és Tervezet.
Tartalékanyagokhoz hozzá
Borító j. dolgozatok
A anyag megjelölésé-

Fr. Dr. Solger's "Königliche-
Landesbibliothek" in Tübingen

Ges.

TĀNCOSOK 1.

Romolicz f'ozief kh'e
tal'ona, D'ozia u. 1.

Romolicz f'oukpe' 40'e
tal'ona, D'ona u. 1.

I. I. NEPTĀNC

golubis v'inec kh'e
tal'ona, D'ona u. 44.

golubis v'inec kh'e
tal'ona, D'ona u. 44.

Goleubias
Nucelue

Goleubias
Duce

Louvoliz
Jasseque

Louvoliz
Jasset

Koukosenin jalmone 60 e
Lahona, Pelhi u. 6.

Juarin vimee 66. e
Lahona, Pelhi u. 68.

NEPTANCOSOK

Jelin Paimi 44. e.
Lahona, Dora u. 36.

Borban vimee 41. e
Lahona, Pelhi u. 11.

Stian's
Vince

Kovalevich
Andreyev

Bobas
Vince

Felias
Palme

h.

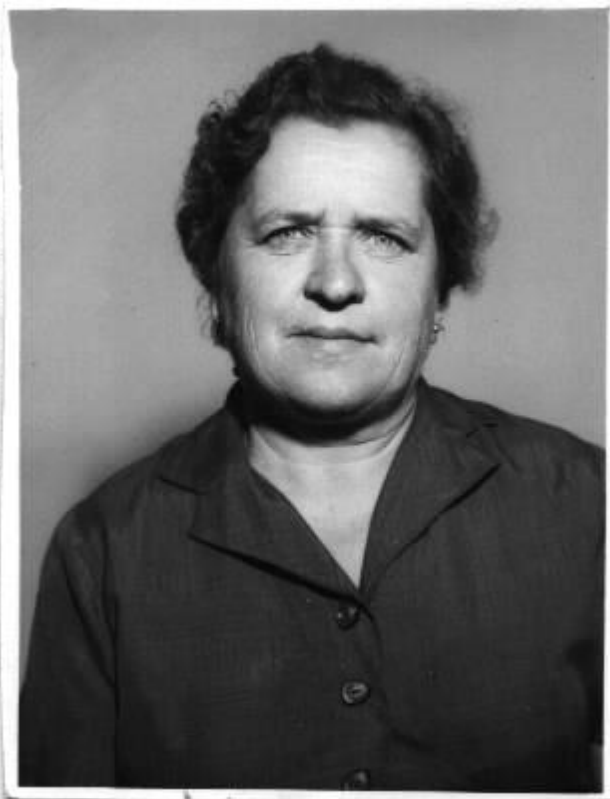
Kövesi István 48. é.
Lakása, Pelsőki u. 86.

László Elemér 11
Lakása, Pelsőki u. 9.

NEPTÁNCOSOK

Világi József 63.
Lakása, Pelsőki u. 60.

Jankó István 48.
Lakása, Pelsőki u. 70.

Jackson's
Island

Bicardi
Island

Stoven
Island

Lane's
Island

LAUOCIAI NE' PUIE LET. (föbrövat tant-a
Draisa õ gqulle)

Somogy megyei Muzeumok Igazgatósága
Kaposvár, Rppl-Rónai tér 1.

A megküldött kérdőív témáival kapcsolatosan Somogyudvarhely községben, ahol sokáig éltek a hagyományok, még fellelhetőkből gyűjtést végeztem. Az alább elmondottakból, válaszokból kitűnik, hogy a községnek jellegzetes néptánc hagyománya nincs. Annál bőségesebb az egyszerű gyermekjátékok különböző változata, melyben keverednek az otthonról hozott régi és iskolában tanult újabb játékok, mondókák. Mivel a kiszűrés nagyobb téjékozódást és hosszabb munkát igényelne, így én felsorolom mindazt, amire az idősebbek emlékeztek és elmondtak, kivétel nélkül.

I. Néptánc

- a/ Néptáncban egyedül a csárdást ismerik, járták régtől fogva, annak lassu, gyors és ugrós változatával.
- b/ Tudják a kisszék és sapkatáncot, melyet " Én azt megteszem, Tóth lányt elveszem, Őtet küldöm a dologra, Én meg heverek." újra és újra, lassan és gyorsabban énekelt dalra járták a férfiak. Régtől a mai napig járják a lakodalmakban a seprütáncot, melynek inkább játékos, szorakoztató jellege van. A férfiak libasorban állnak és egymás derekát fogják. A legelső kezében seprű van. A menyecskék által énekelt dalra, " Hücs ki d isznó a berekből, csak a füle látszik" tánc lépésben elindulnak körbe, miközben a legelső jobbra, balra hajlongva a seprűjével hátra csapkod, mely elől az utána menők igyekeznek kitérni.

II. Gyermektáncok, játékok.

- a./ Danolva táncoltak a következő szövegre. Makucska, makucska, Fölmászott a fára, Fügefa levelet szedett a szájába. Ugy megválogatja a legényt, Mint az asszony a főző edényt.

- b./ Felelgetős játék. 1. Adj császárs katonát. Nem adok.
Ha nem adsz szakitok. Szakits a javából.
2. Itthon vagy-e hidas mester? -
Itthon vagyok, csak most jöttem.
Eressz át a te hidadon.
Nem eresztelek, mert leszakad.

Ha leszakad felaggatom.
Mivel tudnád felaggatni?
Gyűrű gyöngye száz arannyal.
Honnan vetted gyűrű gyöngye száz aranyat?
Isten adta jobb kezembe.
Mi is kértünk, de nem adott.
Azért, mert kutyák voltatok.
Bujj, bujj zöld ág,
Zöld levelecske,
Nyitva van az aranykapu,
Csak bujdatok rajta.
Szelencefa árnyékában hajlottam,
Szivem, babám nem aludtam, csak nyugodtam.

c./ Kiszámolós játék.

✓ Lityás. Madarak voltunk,
Földre szálltunk, Buzaszemet szedegettünk,
Hányat mondasz te, meg te.

Akre mutatott, mondott egy számot, majd magán kezdve a kiszámoló,
akire kijött a mondott szám, rámutatott, hogy te leszel a lityán.
A gyerekek egy fánál álltak, ahonnét szétszaladva két fa között,
meg kellett a lityának érinteni, vagy fogni valamelyiket és az
lett a lityás.

✓ Változata, árokban a lityán! Fogócska árkon keresztül. Lityán az
árokban állt.

d./ ✓ Bujós játék. Szobában. Bekötötték egynek a szemét és " Hol vagy
Jakab " mondogatással kereste a többieket.
Szabadban ipi-apacs néven ismert a játék.

e./ ✓ Forgós játék. Kocsis, kocsis komámasszony....

f./ ✓ Körjáték. Leültek a gyerekek kötbé és a lábuk alatt egy labdát
/rongyabdát/ adtak tovább, melyet a körben állónak
el kellett fogni. Közben énekeltek: Megy a papucs
vándorutra, Egyik kézről a másikra, Aki tudja meg
ne mondja, Merre van a papucs utja.

g./ ✓ Hármás lilás. Körben álltak párosával és mondogatták: Itt a
három itt, itt...., közben egy körbe szaladt és be-
állt valamelyik párhoz, ahonnét másik szaladt tovább.

h./ ✓ Hajtson a csordás. Hátulsó pár fűss előre változata.

i./ ✓ Nagyváros. Rajzolt négyszögbe beállt egy gyermek. A kívül ál-
lók közül valamelyik labdát dobott rá. Ő felkapta

és ha a közben szétfutók közül egyet eltalált, az állt be.

j./✓ Likba labda. Mindegyik kapott egy ország nevet. A labdát egy likba tették, kezüket fölé tartották, majd amelyik ország elhangzott, vagy nemzet neve, az azt viselő felkapta a labdát és az elszaladók közül egyet el kellett találnia. Akit eltalált pontot kapott és az lett a győztes, akinek legkevesebb pontja lett.

k./✓ Nagy kifutós. Fiúk játszották utcán. Fogtak egy ütőfát, kb. akkorát, mint egy balta nyele. Két csoportot alkottak. Mindegyik csoportból kiállt egy, hogy eldöntsék melyik kezdje a játékot. Az egyik fogta a fát és legulul egy kézzel megmarkolta, a következőt mondva: Icmel, a másik fölötte markolta mondván: Bicmel, majd tovább felváltva és felfelé markolva: Cémel, Cel. Akinek a keze legfelül került, az ment el csoportjával kb. 50 méter, vagy tetszőleges távolságra. Ott húztak egy vonalat, melyet a másik csoport is meghuzott magának. A távozók közül egy visszamaradt labda adónak, aki dobta a labdát és egy másik elütötte. Hármat üthetett mindegyik. Mikor úgy gondolta az ütő, hogy labdáját nem tudják elfogni míg odaér, futásnak eredt, hogy elérje a másik vonalát. Ha ^{nem} sikerült, másik csapat kezdte tt, vagy helyet cseréltek.

Az említettek jórésze labdajáték volt, a többi vegyes játékok felsorolását számozással jelzem.

1./✓ Csülkőzés. Fiúk, lányok külön is játszották. Egy botot /csülköt/ letüztek és bizonyos távolságból bot dobásával el kellett találni. A letüzött bottól távolabb állt a figyelő. Ha valamelyik eltalálta újra dobott az egész, ha nem, mindenkinek oda kellett futni a botért. Ha a lehajlók közül egyet megérintett, az lett a figyelő.

2./ Nyulas. Fiúk.✓ Sorban az utcán lehajolva álltak egymás után és a hátsó neki futva, mindegyik házán átugrott, majd előre érve ő is lehajolt és így ment sorban tovább.

3./ Bakfüttyös.✓ Fiúk. Bakugrás néven ismert.

4./ Kipikó. Fiúk.✓ Egy lehajolt befogták a szemét, a mögötte állók közül pedig valaki ráütött a ~~szegélyre~~ ^{valagára} és ki kellett találnia, hogy ki volt?

5. Falnál labdázás. Fiuk. ✓ Egy kezébe vette a labdát a többi mögé állt. Háromszor a falhoz dobta és elkapta a következő szavakkal: Aksz, Baksz, Valagba kapsz. Harmadik szónál, dobásnál mindenki elszaladt, és ha eltalált valakit az állt be.
6. Lovas játék. ✓ Egy nagyobb, egy kisebb fiút a nyakába vett, úgy szintén a másik is és összemelve a fennt ülők próbálták egymást lehuzni. Akinek sikerült az lett a győztes.
7. Brincki. Fiuk. ✓ Blicke néven ismert.
8. Csigázás. " ✓ Maguk készítették, ostorral hajtották.
9. Peckázás. " ✓ Pénzzel, vagy gombbal játszották. Egy húzott vonalat kellett eltalálni, bizonyos távolságból.
10. Búrgetyü. ✓ Egy kilyukasztott falemezt spárgáta kötöttek és pörgették. *Sárosi ezt hangszertként iszli.*
11. Nyaras. Lányok. ✓ Sántikálva, rajzolt kockákba ugró játékhoz hasonló.
12. Párosolás. Fiuk, lányok. Valamelyik a markába egy, vagy két szem diót, mogyorót tett és a másiknak el kellett találni, hogy melyikben van páros, vagy páratlan.
13. Malmozás. ✓ Babbal, kukoricával.
14. Kockajáték. ✓ Fiuk, lányok. Karácsony táján játszották. Fából négyszögű kockát faragtak és a következő betűket irták rá : T=tégy, V=végy, M= mind, O= semmi. Tenyerükben megsodorva az asztalra dobták.
15. Hajigálás. ✓ Lányok. Két sorban, egymással szemben állva, almát, vagy narancsot hajigálva mentek végig az utcán. Mindegyik utcában az ott lakók. A fiuk pedig lesben állva igyekeztek elkapni az almát, vagy narancsot.
16. Csilinga. ✓ Fiuk, lányok. Kétféle volt. Az egyik fára kötött hinta. A másik, fatörzsre keresztben tett deszka, melynek két végére ráülve csilingáztak.
17. Dáni lova. ✓ Fiuk, lányok. Egy erősebb cölöpöt földbe ástak, tetjét kifurták, majd rá keresztbe egy hosszabb fát tettek. Azt is kifurták és erősebb szeggel összekötötték a cölöppel, mely lazán állt a cölöpben. A fa két végére hintát kötöttek és körbe hajtották.
- ✓ 18. Gyermek mondókák. Tavaszi. Góly-gólya gilice
Kendermagos vadréce
Addig nem adom a kender kulcsodat
Mig százat nem fordulsz,

19. Füzfasip készítéskor. Kele, kele füzfa, Somogyvári bicska,
Zsidó gyerek sipot kér, Adunk neki ludfost,
ludfost, Kan töki, bika töki, Lányok vakarója.
Mig a mondóka tartott addig kellett ütögetni a füzfát, hogy
lejöjjön a héja, melyből a sip készült.

II. Népi hangszerek.

1. Itt népi hangszer egyedül a⁴ hurossal volt. Ma is tudnak rajta többen játszani.
2. Egyenes citerák vannak, de van olyan is, hogy csak egy darab fából van kifaragva és ráhuzva a hur. Belseje nem üreges.
3. Ismert a kéregcip /bédó/ nyirfából, falevél, fésű-muzsika és héber trombita! Ez utóbbi inkább gyerekek részére volt, játéknak. A hébernek levágták a gömbrész felét, szárát rövidre. Majd a szárán végéhez közel egy lyukat fúrtak. A szár végét bekötötték a fésű-muzsikához használatos vékonyabb papírral és a lyukon úgy fújták, mint a fésű-muzsikát. Ezekre azonban nem táncoltak, csak szórakozásból használták.
4. Köcsök dudát ismerték, használták régen.
5. Citera mellett a cimbalom volt a leghasználatosabb. Egy-egy lakodalomban is szerepelt lakodalmakban, kézfogókon. Nem saját, hanem gyári készítésű. Ma is élő Mester Illés, Csordás Géza játszottak rajta.
6. Parasztzenekar. Kb. tiz, tizenkét éve szünt meg. Hegedűn, cimbalmon és bőgön játszottak. Közülük ma is él Kisgéczi János hegedűs, Csordás Géza cimbalmos.
7. Citerák vannak, Kisgéczi Lajosnak saját készítésű citerája van.
8. Gyöngyös bokréta csoport. Kb. 1930.-ban alakult. 1940.-ben volt alakulásának 10. évfordulója és 1942-43.-ig állt fenn. Vezetője Mester Mihály helyi adóügyi irnok volt. Már meghalt. Többször szerepeltek Pesten. Az udvarhelyi lakodalmi népszokásokat mutatták be helyi népviseletben. Tagjai közül többen élnek. ö. Jakab Gézáné 65 éves, Kossuth u. 18, László Jánosné 53 éves, Kossuth u., Mester Illésné 57 éves Kossuth u. 33. Kisgéczi Jánosné, Radák Istvánné stb.
Táncalkalmak. Uj ház agyagpadozatának tömitésére jártak táncolni a fiatalok citera zenére. Szokott lenni farsangban maszka bál, ősszel szüreti bál.

Falusi bál ritkán volt, így évközben, jó időben egy-egy udvarban, kertben, gyakran összejöttek a fiatalok és egy nagy fa alatt citera zenére táncoltak.

Megjegyzés. Tárgyi gyűjtésre nincs mód, mert már eredeti gyermekjátékok nem találhatók. Mivel mind egyszerű házilag készített játékok voltak, így csak újra készítésük lehetséges eredeti formában, azok által, akik gyermek korukban használták és csinálták azokat. Mivel a kérdőív nagyon széles kört érint, részletes feldolgozásra, tárgyi emlékek gyűjtésére, készíttetésére rövid az adott idő. Azért is, mert a megkérdezettek emlékezetében hasonló játékok összefolynak, felejtődnek és sokszor több megkérzett rész ismeretéből állítható össze az egész. Sőt a rendszerezést sem tudtam elvégezni, újabb és újabb felbukkanó és közölt adatok, kiegészítések miatt és így követni a kérdőív pontjait. Amit sikerült összegyűjteni, szívesen küldöm, megválogatás, további felhasználás végett.

Somogyudvarhely, 1977. november 30.

Giamadia Sajótné
honism.szakkör v.

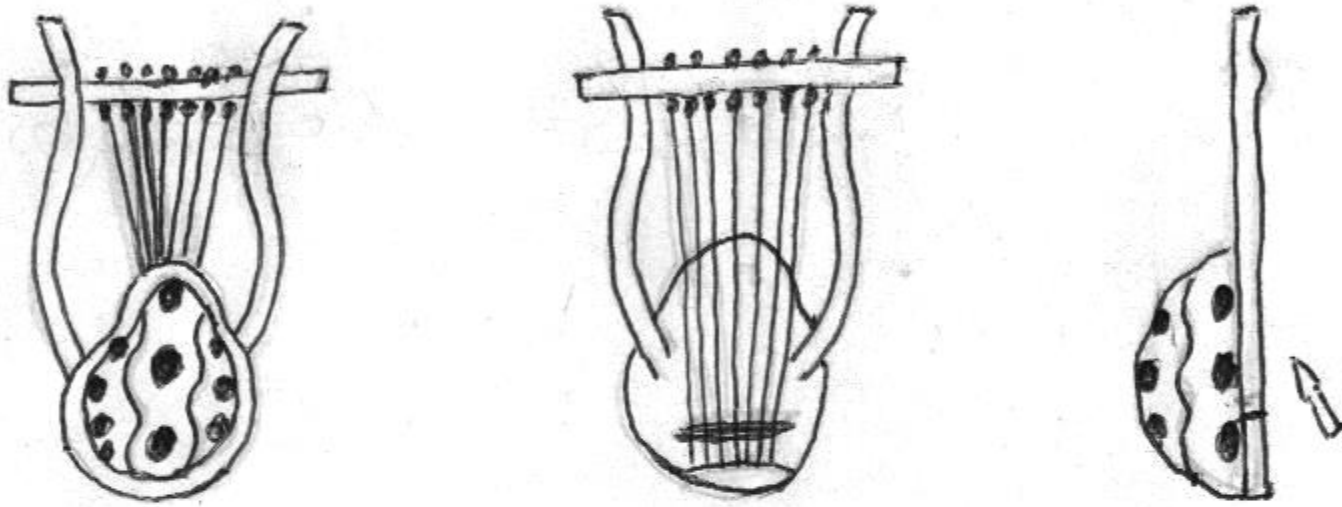
A Somogy megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya és a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága kutató-felmérő tevékenységgel egybekötött, a népi hangszerekkel, táncagyománnyal kapcsolatosan, valamint tárgy- és adatgyűjtő, adatfeldolgozásokon alapuló munkákra hirdetett pályázatára a kérdőív II. Népi hangszerek 2-3. pontja kérdésére igennel felelhetek.

Oletics Ferenc kb. 65 éves zánkánytelepi lakos maga készített hegedűket, hosszú furúglát, teknősbéka páncéljából lantot /szerinte tamburát/. Mindhárom ő maga is tudott, illetve tud játszani. A felsorolt zeneszerszámok közül csak a hegedűk vannak meg. A hegedű készítését nem tanulta, ő maga jött rá kísérletezéssel. A hozzá szükséges eszközöket, formákat, szerszámokat is maga csinálta vagy szerezte be. Mindezekről Orbán Csaba néprajzost is tájékoztattam, aki fel is kereste Oletics Ferencet, és adatokat is szerzett be tőle. Ettől függetlenül magam is elbeszélgettem a készítővel és ezt kb. 60 perces magnófelvételen rögzítettem, melyet kívánságra a dolgozatomhoz dokumentként csatolni tudok.

Ezen kívül, tekintettel arra, hogy egy manapság már nem ismert népi hangszert, a teknősbéka páncéljából formált lantot is készített, ennek multjáról, eredetéről, az elkészítés módjáról, részben az ő elbeszélése, részben az eddigi gyér ismeretek alapján szeretnék beszámolni.

Csukás István: Sippal, dobbal című könyvében a "Huros hangszerek" fejezetben A teknőc páncélja cím alatt ezt írja: "A régi görögök, akik minden emberi cselekvést és találmányt az istenektől származtattak, valahogy így mesélik el a lant /lyra/ felfedezését: a kis pólyás Hermész isten ellopta a bátyja ökreit, az ökrök beléből hurt sodort, majd saját kezüleg megölt egy teknősbékát, és a teknőjére feszítette a hurokat. Aztán - így szól a monda -, hogy kiengesztelje az ellopott ökrök miatt megdühödött bátyját, Apollónt, nekiadta a szépen zengő hangszert. A báty ki is engesztelődött, annyira, hogy legkedvesebb hangszere lett a lant. A görögök éppen ezért lantot pengetve tisztelték Apollónt."

A Zenei Lexikon Lyra címszó alatt a következőket írja: "A régi görögök két hárfászerű huros hangszere közül /kithara, lyra/ a sűrűbben használt, egyszerűbb és általánosabb típus neve. Alakja, szerkezete és technikája könnyebb volt a kitharáénál, teste csésze formájú és amazénál kisebb; ezen is pengetővel játszottak."

Görög lyra

Belénessy Alajosné tud Iharos környéki gyerekek által teknősbéka páncéljából készített huros pengetős zeneszerszámról, melyet kezdetleges módon csináltak maguknak játékszerüen. A vidék mocsaraiban, tavaiban nagy számban élő teknőcök páncélja adott indítékot valószínűleg az ötletre, de lehetett hagyomány is.

Oletics Ferenc a teknős lant /tambura, ahogy ő nevezi/ készítését így mondja el a magnófelvétel második részében:

- Hegedűhöz hasonló hangszer készített már?
- Tamburát csináltam valamikor.
- Hogyan készült?

- Az nagyon egyszerűen készült. Ilyen teknősbékának az alja volt a hangtér. Abból építettem a hangládáját. Abba beleépítettem a nyakat. Aztán a játszótér, vagyis kottalapnak mondták régen, az szilvafából volt. Szép piros volt, aztán felhangoltuk. A hegedű kottája szerint felhangoltuk. Volt aki értett a hegedűhöz, c d e f g stb., ennek alapján hangoltuk be. Mindig odahúztuk a vonalat, a drótot. Most jó! Megjelöltük e szerint /kipengeti a hegedűn/. Ilyenformán csináltuk a hangolást.

- Olyan hangszer ez, - én úgy tudom -, hogy nem nagyon ismerik, még a népi hangszerek között sem. Országos viszonylatban is ez ritkaság. Tőlünk délre sem csinálták? Ez olyan saját találmány volt?

- Nekem valaki mondta, hogy ezt, a teknős páncélját, fel lehet erre használni. Erre a cálra. Elég nehéz volt kidolgozni! A teknő nem volt valami nagy, talán 15 cm széles és a hosszúsága kb. 20 cm. Abból lett a hangtér. Fenyőfából, sűrűszálu fenyőből csináltam a tetőteret. Közepére egy lyukat vágtam. Azután meg a hátulyára furtam egy lyukat, abba tettem egy vasszeget, aminek feje volt, de csak egyet. Arra lett akasztva mind a négy hur, és akkor a lábon lett elosztva. Sugárszerűen ment ez a 4 hur. A kampóra, a szegre lett ráakasztva. Megtanultam könnyen. Mivel tudtam hegedülni, olyan formán voltak a hangok, mint a

hegedűn.

- Csak pengetéssel szólaltatták meg, vagy vonóval?

- Pengetéssel. Tollal, libatollal, igen azzal.

- Ilyen hangszert csak olyan vidéken készíthették, ahol élnek teknősbékák. Például a mi vidékünkön. Azért lehet ez olyan ritka hangszer. Talán nem is ismerik máshol?

- Nem is tudom, hogy kitől kaptam, hogy valamit csináljak vele. Tambura lett belőle.

- Ezt a hangszert az ókori görögök ismerték, így készítették a lyrát, - így olvastam én - annak is teknősbékából alakították ki a hangládáját. A szerbek nem így készítik a tamburát?

- Ezek csak rendszeren fából. Láttam én Légrádon olyat, azon a nyak a hangtérrel egybe volt. Így volt az oldala is kifaragva. A nyak is ugyanabból az anyagból volt. Valószínű belül van valami erősítés, hogy ki ne szakadjon. Teteje mindegyiknek fenyőfa. Ilyen pengetős, hurosszerű hangszereknek fenyőfa a teteje. Az a lelke, a fenyő.

- El tudna készíteni újból egy ilyen tamburát mégegyszer?

- Meg tudnám. Könnyebb lenne, mint egy hegedűt.

- Bizonyára érdeklődésre tartana számot.

- Meg lehetne szépen csinálni, ha tudna az ember a tetejére szép fenyőt szerezni. A közepére a hangtér megcsúszni kör alakban és aztán duplán intarziával körülvenni. Szépen meg lehetne csinálni.

- Hátha nem is olyan előírászerűen, legalább úgy, hogy fogalma lenne az embernek, hogy milyen.

- A teknős páncélját hogyan készítették elő?

- Először is széjjel kellett fűrészelni.

- De elő kellett pusztítani az állatot, forró vízbe szokták tenni.

- Én úgy kaptam, hogy már nem élt benne a béka. Csak a teknőjét.

Már le is volt véve a hasaalja. Akkor is egyenesbe kellett hozni a fűrészsel. Apró fogu fűrészsel, reszelővel, hogy egyenes legyen. Nagyon jó az, hogy a nyakkörüli részen lyukacsos, jobban rátapad az enyv, biztosabban ragad az tetőrész. Aztán amikor ez megvan és mindenféle készen van, akkor a nyakat kell beépíteni. Amikor már bele van építve, ki kell képezni a nyaknak a helyét, hogy elég széles legyen, hogy beleilleszkedjék abba a páncélba. Hogy feküdjön jól és ragadjon, fogjon az enyv. Amikor ez megvan, ennek a ragasztása, ehhez kell kb. 2 nap, hogy a nyak beleszáradjon rendszeren. Utána jön rá a tetőrész. Az már vékonyabb felület, egy nap alatt megszárad. Amikor ez elkészül teljesen, utána jön a felhurozás. A nyaknak a része,

csak olyan kezdetleges, csiga nélkül. Négy lyuk a végére furva, ferdén kell ledolgozni, olyan 45 fokra. Ott a négy lyuk, a kulcsok helye. Fakulccsal kell a hurt csavarni. Először csak egy hurt teszünk rá, amíg a kottát megcsináljuk. Ezt már egyedül nem lehet csinálni, ide már segítség kell.

- Be kell osztani?

- Igen, be kell osztani, egy vékony dróttal a hegedű alapján. Persze amikor az ember elkezdi és a 8 hangot megtalálja, a következőket már nem kell keresni. Így két oktávos lesz. Az már elég. Amikor ez mind meg van, akkor kell rárakni az összes hurokat. Így lehet már velő tamburázni. Mi össze szoktunk játszani a hegedűvel. Sifter Imrével szoktuk ezt csinálni, ő már meghalt. Minden este vendégem volt. Csak esténként foglalkoztunk ilyesmivel.

- Ebből nem lehetne találni még?

- Én csak ezt az egyet csináltam.

- Vajon meg van még?

- Nem tudom, hogy hova került.

- Legutóbb kinél volt?

- Otthon volt, de a háboru alatt elveszhetett.

- Ezért volna jó egyet elkészíteni a muzeum részére. Bizonyára nagyon örülnének neki, és becsben tartanák, ha hozzá juthatnának.

- Minden esetre páncélt kellene szerezni.

- Itt nálunk elég sok szokott lenni.

- Igen, ott a mocsaras részben, az árteületen. Jó nagynak kellene lenni.

/NB. A határidő rövideége miatt a hangszer már nem készülhetett el. Az anyagot sem lehetett ilyen hamar beszerezni. Még megjegyezni szeretném, Oletics Ferenc már egyszer agyvérzésen ~~é~~ esett át, egyik fele meg is bénult, mozgásában most is elég korlátozott. Szép tőle, hogy a hangszer elkészítésére ezek ellenére is vállalkozik./

Zákány, 1977. december 7.

Polónyi János

Somogyi betyár-história

Elmondja: Oletics Ferenc kb. 65 éves zánkánytelepi lakos

- Most egy kicsit jó volna beszélgetni a multról, az öregék idejéből. Én emlékszem, egyszer említette, hogy betyár járt a pincejüknél. Erről szeretnék hallani!

- Ezt a nagyapámtól hallottam. A tölösi parton még mindig meg van az az öreg zsuppos pince, ahol ez történt. Azt mesélte, hogy pálinkát főztek. Akkor lehetett főzni korlátlanul, csak be kellett jelenteni a pénzügyőrségnek, hogy hány órát vagy napot főznek. Amikor lejárt az idő, jött a finánc, lepecsételte a kazánt és elvitték máshová. Akkor más főzözzt. A dédnagyapám feküdt az ágyon a kishobában, a nagyapám az meg reggel, ahogy kezdett világosodni, ez ugy tavasszal történt, egyszer csak a pince elejébe oda lép egy derék, daliás férfi. Puska van nála, pisztoly az oldalán. Még meg is ijedt tőle. Mondja az ember:

- Jó reggelt, fiam!

- Jó reggelt adjon isten!

- Hát fiam, csak magad vagy?

- Nem. Itt van édesapám is. Fekszik az ágyon.

- Nem kaphatnék egy kis bort?

- Majd szólok édesapámnak.

Bement és azt mondja:

- Itt van egy bácsi és bort kér.

- Menj, azt a kantikát tedd a csap alá, ereszd meg és osztán vidd neki!

- Fiam, nekem nem kantikával kell, sajtárral kell, de kell a kantika is, - szólt közbe az ember.

- Jól van fiam, - mosd ki a sajtárt, osztán eressz bele bort!

Erre már az öreg dédapám is gondolkodott, hogy hát kinek kell egy egész sajtár bor. Mikor megtöltötte a nagyapám, az ember elvitte a pince mögé, ahol még vagy hatan voltak. Fiatal emberek voltak, daliás fiatal emberek, barókásak, jó bajuszosak. Jó erőben lévők, puska volt mindeniknél. Elővettek vastag szalonnát, ettek. Belemerítették a sajtárba, a borba, s aztán lenyeltek egy-egy kantika bort.

A nagyapám ugy öregesen mondta neki:

- Uram, ha meg nem sérténém, s nem vétek szavammal, ki légyen maga? Azt mondja:

- Papa, hallotta már hírét Patkó Pistának?

- Hallottam.

- Én vagyok az.

- Hát, hogy az isten adjon erőt, egészséget magának!

- Jól van papa, magával együtt. Hát én vagyok a Patkó Pista!
 Aztán megint ittak, de nem mind, csak a felét. Mikor már jól ettek-
 ittak kérdi a betyár:

- Hát mit fizetünk, papa!

- Nem fizetnek semmit sem.

- Nem kívánjuk ingyen, mert míg ez a hordóba került sokat dolgozott
 ám.

Ekkor elővett egy nagy kövér erszényt, s annyi pénzt adott az öreg-
 nek, hogy az egész borterméséért sem kapott volna annyit. És akkor azt
 mondta:

- Papa, ha valaki érdeklődik, hogy jártunk-e erre, ne hogy megmondja
 ám! Ne szóljon senkinek egy szót se!

Aztán elmentek a gyaloguton, tölösi hegyen végig. S ott, ahol a Ma-
 gyar Péternek szőleje van, ott lementek a Drávához. Mások is látták,
 hogy a dörnyei kompon átmentek Horvátországba. Akkor még a dörnyei
 komp működött. Ennyit mesélt az öregapám.

- Ezek jártak át Horvátországba is? Hiszen somogyi betyár volt a
 Patkó Pista.

- Mindenfelé járt, mindenhol megfordult. Volt az öregapámnak is egy
 rokona, Oletics Jóska, aki a betyárokkal paktált. Idősebb volt mint az
 öregapám. Ő is valamerre Horvátországba tartózkodott, de amikor meg-
 tudta, hogy eladták az ökröket, és nincsenek otthon, elvitte a pénzt,
 az ökrök árát. Nem dolgozott itthon soha. Egyszer aztán jött a hire,
 hogy egy kocsmá udvaron fogadásból megemelt egy kocsi sót. Sóval volt
 rakva a kocsi. Alábujt, meg is emelte a hátsó kerekeknél a hátával, de
 megszakadt bele és ott halt meg azonnal.

Patkó Pista